

Asia: VN/558/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Lakiesityksen luvut 2-12

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 2 *Nykytila ja sen arviointi:*

-

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 3 *Tavoitteet:*

-

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 4.1 *Keskeiset ehdotukset:*

-

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 4.2 *Pääasialliset vaikutukset:*

-

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 5 *Muut toteuttamisvaihtoehdot:*

-

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 8 *Lakia alemman asteinen sääntely:*

-

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 10 *Toimeenpano ja seuranta:*

-

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 12 *Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys:*

-

Laki työvoimapalvelujen järjestämisestä

Luku 1 sisältää lain yleiset säännökset.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 2 säädettäisiin järjestämisvastuusta.

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- edut ja hyödyt järjestämisvastuun siirtämisessä kunnille
- mahdolliset riskit järjestämisvastuun siirtämisessä kunnille
- työvoiman määrää ja työllisyysaluetta koskeva sääntely (huom: poikkeus työvoimapohjan kriteeriin voimaanpanolaissa)
- palvelujen tarjoamista koskeva sääntelyesitys

-

Luvussa 3 säädettäisiin ohjauksesta ja valvonnasta.

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- valtakunnalliset tavoitteet
- työllisyyden edistämisen valtakunnallinen neuvottelukunta ja sen tehtävät
- alueelliset työllisyyden edistämisen yhteistyö- ja seurantakeskustelut

-

Luvussa 4 säädettäisiin työnhakijan palveluprosessista.

Säännökset vastaavat 2. toukokuuta voimaan tulleen uuden asiakaspalvelumallin (niin sanottu pohjoismainen työvoimapalvelumalli) säännöksiä.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 5 säädettäisiin työnvälityksestä ja työnhakuvelvollisuudesta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 6 säädetään tieto- ja neuvontapalveluista, asiantuntija-arvioinneista, ammatinvalinnan- ja uraohjauksesta sekä valmennuksesta ja kokeilusta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 7 säädettäisiin työvoimakoulutuksesta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 8 säädettäisiin muutosturvakoulutuksesta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 9 säädettäisiin työttömyysetuudella tuetusta työnhakijan omaehtoisesta opiskelusta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 10 säädettäisiin työnantajalle myönnettävistä tuista (palkkatuki, 55-vuotta täyttäneiden työllistämistuki, työolosuhteiden järjestelytuki).

Näkemyksenne:

-

Luvussa 11 säädettäisiin henkilöasiakkaalle myönnettävistä tuista ja korvauksista (starttiraha, työhön tai palveluun hakeutumisesta aiheutuvien kustannusten korvaus, palveluun osallistumisesta aiheutuvien kustannusten korvaus).

Näkemyksenne:

-

Luvussa 12 säädettäisiin työllistämisvelvoitteesta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 13 säädettäisiin asiakastietojen käsittelystä ja valtakunnallisesta tietojärjestelmäpalvelusta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 14 säädettäisiin palvelualustasta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 15 säädettäisiin tukien ja korvausten maksamisesta ja takaisinperinnästä.

Näkemyksenne:

-

Luku 16 käsittää erinäisiä säännöksiä.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 17 säädettäisiin muutoksenhausta.

Näkemyksenne:

-

Muut esitykseen sisältyvät lakiehdotukset

Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta annetun lain muuttamisesta ja laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä, ovatko ehdotetut muutokset ELY-keskusten sekä KEHA-keskuksen tehtäviin riittävän selkeät ja eri toimijoiden yhteistyötä edistävät?

-

Laki työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain 23 §:n muuttamisesta

-

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- kuntien vastuulle siirtyvien tehtävien rahoitus, ovatko ehdotetut uudet valtionosuuden määräytymistekijät toimivia rahoituksen kohdentamisessa?
- kolmen vuoden siirtymäaika laskennalliseen rahoitukseen (voimaantulosäännös)
- kunnan työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajentamisen korvaus

-

Laki työttömyysturvalain muuttamisesta (pois lukien 14 luku)

Erityisesti toivotaan näkemyksiä työttömyysturvaprosessiin ja sitä koskevaan toimivaltaan liittyen.

-

Laki työttömyysturvalain muuttamisesta 14 luku;

Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta;

Laki työttömyyskassalain muuttamisesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- **kunnan työttömyysetuusmenoon kohdistuvan rahoitusvastuun porrastusmalli**
- **eräiden kotoutumisesta annetussa laissa tarkoitettujen henkilöiden kohdalla sovellettavaksi ehdotettu poikkeus kunnan rahoitusvastuuseen työmarkkinatuesta**
- **ehdotus kunnan rahoitusosuuden perintää koskevan tehtävän hoitamisesta Kelassa myös peruspäivärahan ja ansiopäivärahan perusosan osalta**
- **edellä ehdotettujen muutosten vaikutus Kelan, työttömyyskassojen ja Työllisyysrahaston työmäärään mukaan lukien tietojärjestelmämuutokset ja näistä aiheutuvat kustannukset**

-

Laki ulkomaalaislain muuttamisesta

-

Laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

-

Laki valtionavustuksesta yritystoiminnan kehittämiseksi vuosina 2021 – 2028 annetun lain muuttamisesta

-

Laki palkkaturvalain muuttamisesta;

Laki merimiesten palkkaturvalain muuttamisesta

-

Laki Työkanava Oy –nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

-

Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

-

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

-

Laki vuorotteluvapaalain muuttamisesta

-

Laki sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain 6 ja 11 §:n muuttamisesta

-

Laki tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta;

Laki tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta

-

Laki työsopimuslain muuttamisesta;

Laki merityösopimuslain muuttamisesta

-

Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 3 a ja 37 a §:n muuttamisesta;

Laki valtion virkamieslain 5 a ja 9 c §:n muuttamisesta

-

Laki yhteistoimintalain muuttamisesta;

Laki työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja hyvinvointialueella annetun lain 8 ja 9 §:n muuttamisesta;

Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain 24 ja 25 §:n muuttamisesta

-

Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta;

Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta;

Laki kansaneläkelain 35 §:n muuttamisesta;

Laki sairausvakuutuslain 8 luvun 9 §:n muuttamisesta;

Laki sotilasavustuslain 11 §:n muuttamisesta;

Laki opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

-

Laki sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

-

Laki tuloverolain muuttamisesta;

Laki maatilatalouden tuloverolain 10 f §:n muuttamisesta;

Laki elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 56 §:n muuttamisesta

-

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

-

Laki rikoslain 47 luvun 6 §:n muuttamisesta;

Laki rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta;

Laki rikosrekisterilain 4 a §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta

Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaanpanosta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- yhteistoimintasopimusten solmimiselle esitetty aikataulu
- henkilöstösiirrot ja henkilöstön asemaan liittyvät menettelytavat
- sitovien sopimusten ja vastuiden siirtyminen

Laki työllistymistä edistävästä monialaisen tuen yhteistoiminnasta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä asiakaskriteerin muutoksesta ja nuorten työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteispalvelua koskevasta sääntelystä.

Muut huomionne esityksestä

Kommentoitavaa:

Hallituksen esitys eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Asia: VN/558/2022

Työttömien Keskusjärjestö kiittää työ- ja elinkeinoministeriötä lausuntopyyntöstä, joka koskee TE-hallinnon alla olevien palveluiden siirtämistä valtiolta kunnille.

Työttömien Keskusjärjestö ottaa kantaa seuraaviin asioihin tässä mittavassa kokonaisuudessa: työkokeilun keston rajaus, työllisyyspalvelualueen 20 000 työvoimamäärän minimialue, kuntien maksuosuusjärjestelmä sekä kuntien oikeus palkkatuen käyttöön. Lisäksi annamme suosituksen, mikäli tämä esitys tällaisenaan etenee, että kuntien on laajasti sovellettava jatkossa sosiaalisia kriteereitä julkisissa hankinnoissa.

Työkokeilun kesto

Työttömien Keskusjärjestön mielestä työkokeilun maksimikeston leikkaaminen 12 kk:sta 6 kk:n ei ole työttömän kannalta hyvä suunta. Lakiesityksen perusteluissa todettiin työkokeilu kustannustehokkaaksi ja toimivaksi toimenpiteeksi.

Nyt jo työkokeilu rajataan maksimissaan 6 kk:n saman työnantajan palveluksessa. 12 kk oikeus mahdollistaa työnhakijalle tutustumisen eri työnantajien työhön. Hallituksen esitys ei muuttaisi tätä tilannetta muuta kuin heikentämällä työkokeilua.

Järjestöissä ja kunnissa 12 kk työkokeilu mahdollistaa laajemman ja pitkäkestoisemman polun työelämään paluuseen. Yhdistelminä eri välityömarkkinoilla tapahtuvat keinot esimerkiksi kuntouttava työtoiminta, työkokeilu, palkkatuki, STEA-paikka-auki ohjelmat sekä oppilaitosten kanssa yhteistyössä luodut oppisopimuskoulutukset voivat muodostaa suhteellisen loogisen kokonaisuuden, jolla pidetään kiinni vaikeassa työmarkkina-asetuksessa olleiden henkilöiden työelämäosallisuudesta ja mahdollistetaan pysyväisluontoisempaa palautumista avoimille työmarkkinoille.

Polku voi kestää vuosiakin, jos henkilöllä on taustalla esimerkiksi pitkäkestoinen vaikea päihde- ja mielenterveysongelma. Lyhyempi polku ei riittäisi, mutta yhteiskunnalle säästö esimerkiksi työmarkkinoille palaavasta nuoresta on erittäin merkittävä, kun järjestelmä toimii.

Kun näitä eri toimenpiteitä yhdistellään, tulee myös huomioida se, että näiden eri toimenpiteiden keskinäinen vertailu suoraan avoimille työmarkkinoille johtavana on melko hyödytöntä. On asiakkaan tilanteesta kiinni, mikä palvelu on tarpeellinen. Yritysten kohdalla riittäisi lyhyempikin työkokeilu 1–2 kk selvittämään onko työnhakija soveltuva tehtävään työhön.

Työllisyyspalvelualueen 20 000 työvoimamäärän minimialue

Työllisyyden kuntakokeiluja on perusteltu sillä, että kunnat ovat lähempänä ruohonjuuritason asiakasta. 20 000 hengen työvoimamäärän minimialue johtanee tässä mielessä irti kuntien työllisyysmallin alkuperäisestä logiikasta, sillä moni kunta alittaa tämän 20 000 työvoimamäärän minimialueen. Onko tämä tarkoituksenmukaista? Tässä luodaan nykyistä pienemmän luokan kuntien yhteistuumin vetämät Ely-TE-toimistoalueet korvaamaan valtiovetoiset Ely- TE-toimistot – byrokratihimmeliä byrokratihimmelin tilalle. Hukkuuko asiakas myllerryksessä?

Työttömien Keskusjärjestön mielestä tärkeää olisi huomioida kuntien oman tahtotilan mukaiset yhteistyöverkostot ja rakentaa luonnollisten työssäkäyntialueiden pohjalta palvelurakenteet. Valtio kuulisi kuntien ehdotukset, ja mikäli joillakin kunnilla ei ole asiassa riittävän vakuuttavat suunnitelmat, jotta työttömien palvelut olisi turvattu yhdenvertaisesti, käynnistettäisiin neuvottelut. Viime kädessä valtio voisi määrätä kunnan tekemään yhteistyötä tarkoituksenmukaisesti.

Jokaisella alueella tulee työttömillä olla mahdollisuus kasvokkaiseen palveluun – ilman kohtuutonta matkustamista - ja yhdenvertainen oikeus palvelurepertuaariin lain määräämällä tavalla. Tulevilla kuntien hallintoalueilla tätä voidaan esimerkiksi turvata etäpisteillä.

Työttömien Keskusjärjestö on huolissaan siitä, ovatko kaikki kunnat tällä hetkellä riittävän aktiivisesti miettimässä, miten ne aikovat järjestää työllisyyspalvelut jatkossa. Lisäksi resurssit ovat edelleen riittämättömät etenkin työttömien palveluissa. Silloin, kun tehdään mittavia uudistuksia, tulee myös olla riittävät resurssit ensi alkuun, jotta kaikki tarpeelliset asiat saadaan hoidettua.

Keskusjärjestö on myös edelleen ihmeissään siitä, että työllisyyspalvelut aiotaan siirtää kunnille riippumatta siitä, mitkä ovat työllisyyden kuntakokeilun tutkimustulokset. Aiemmissa työllisyyskokeiluissa ei ole havaittu mittavia työllisyysvaikutuksia, mutta asiakaspalvelusta on saatu positiivisia kokemuksia. Toisaalta tutkimusasetelma on ohitettu kaikissa kokeiluissa, joten kovin luotettavia tutkimuksia kuntakokeilujen vaikuttavuudesta ei ole.

Kuntien maksuosuusjärjestelmä

Uusi kuntien maksuosuusjärjestelmä on suhteellisen looginen. Se kannustaa tarjoamaan palveluita etenkin työttömyyden keston alkuvaiheessa, koska työllistymisen todennäköisyys laskennallisesti heikkenee, mitä pidempään työttömyys kestää. Ja mitä pidempään työttömyys kestää, sitä enemmän kunnat maksavat työmarkkinatuen osuuksia ja muita työttömyyden kustannuksia.

Huolemme on, että malli ei riittävästi kannusta esimerkiksi palkkatuen käyttöön pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten osalta, koska jatkossa kunnat eivät vapaudu maksuvastuustaan ollessaan aktiivisia tarjoamaan pitkäkestoisia työllisyyspalveluita. Mitä pidempään työllisyyspalvelu kestää, sitä isompi on kunnan lasku. Tämä matematiikka johtaa helposti siihen, että pyritään lyhytnäköisesti rakentamaan polkua avoimille työmarkkinoille.

Nykyinenkin kannustin on ollut riittämätön, vaikka nykyisin kunnat vapautuvat työmarkkinatuen maksuista järjestäessään pitkäaikaistyöttömille työllisyyspalveluita. Työllisyyden kuntakokeilujen tietoportaalien mukaan pitkäaikaistyöttömien aktivointiaste (osuus pitkäaikaistyöttömistä, jotka ovat työllisyyspalveluiden piirissä) on n. 10,32 %. Pitkäaikaistyöttömät ovat pääasiassa ilman palveluita oman onnensa nojassa.

Uusi malli kannustaa kuntia käyttämään sosiaalisia kriteereitä julkisissa hankinnoissa. Julkisiin hankintoihin tulee jatkossa panostaa huomattavasti nykyistä enemmän, mikäli tämä malli toteutetaan tällaisenaan. Silloin ennen kaikkea työttömät ja kunnat hyötyvät. Ellei sosiaalisia kriteereitä käytetä, niin osatyökykyisten ja pitkäaikaistyöttömien työvoimaosallisuus heikkenee tällä uudistuksella entisestään.

Työttömien Keskusjärjestö vaatii työtakuuta. Tähän uuteen malliin saadaan riittävät kannustimet, kun kuntia veloitetaan järjestämään työpaikka työttömille vuoden (12 kk) työttömyyden jälkeen. Ennen tämän työtakuun järjestämistä, kunta selvittäisi työttömän työllisyys-, koulutus- ja sosiaali- sekä terveystalvutarpeet.

Lisäksi kunnissa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, missä kunnan hallinto-organisaation osassa työllisyyspäätökset ovat. Vastuu työllisyysasioista tulee rakentaa siten, että valtuutetut saavat parhaat mahdolliset tiedot siihen, miten he omilla päätöksillään voivat vaikuttaa alueensa työllisyyteen ja elinvoimaan. Työllisyydestä virkavastuulla olevan virkamiehen tulee olla vastuussa kaupunginhallitukselle ja valtuustolle.

Sosiaaliset kriteerit julkisissa hankinnoissa nykyistä paljon laajempaan käyttöön

Lakiesityksessä kumotaan kuntien nykyinen oikeus palkkatuen käyttöön. Palkkatukea on käytetty kunnissa esimerkiksi kouluavustajan tai päiväkotien avustaviin tehtäviin. Lakiuudistuksessa kumotaan tämä oikeus kunnilta. Tässäkin yhteydessä on veloitettava kaikkia kuntien hankintayksikköjä huomioimaan sosiaaliset kriteerit julkisissa hankinnoissa. Kunnissa on paljon tehtäviä, joita voitaisiin räätälöidä pitkäaikaistyöttömille ja osatyökykyisille. Nämä tehtävät ovat tärkeitä kuntalaisille ja ovat sopivia työpaikkoja työmarkkinoilla tukea tarvitseville ihmisille. Nyt on erittäin tärkeä tämän uudistuksen myötä tehdä tämä kytkös kattavaksi valtakunnalliseksi politiikaksi.

Mikäli sosiaalisia kriteereitä ei ulota kaikkiin julkisiin hankintoihin, toivomme, että kunnat voivat jatkossakin käyttää palkkatukea. Muutoin taas yksi erittäin tärkeä työllistymisen muoto kumotaan ja pitkäaikaistyöttömien mahdollisuudet työllistyä ovat entistä ahtaammat.

Jatkossa hallitusten palkkatukiesityksen ja tämän uudistuksen yhteistuloksena sekä kuntien että järjestöjen palkkatuen käyttö työllisyyspoliittisena työkaluna vähenee huomattavasti nykyisestä. Näin ollen jatkossa sosiaaliset kriteerit ovat lähes ainoa julkinen keino työllistää kohderyhmäkohtaisesti (esim. pitkäaikaistyöttömyys tai osatyökykyisyys kriteereinä). Yritysten palkkatukityöllistäminen perustuu ainoastaan yrityksen omiin tarpeisiin.

Kuntouttavan työtoiminnan ja työkokeilun kulukorvauksen nostaminen osaksi uudistusta

Vallitsevissa olosuhteissa, joissa inflaatio laukkaa yli 8 %, on viimeinen hetki tehdä tuntuva korotus kuntouttavan työtoiminnan ja työkokeilun kulukorvauksiin. Korotuksia on odotettu jo vuosia, ja mikäli nyt ei korotuksia tehdä, nämä aktiivisen työllisyyspolitiikan keinot alkavat näyttäytymään ihmisarvon vastaisilta.

Haapakoski Jukka
Työttömien Keskusjärjestö ry